

Проблема вовлеченности личности в процесс формирования гражданского общества: украинский контекст

Раскрыта специфика взаимодействия личности и гражданского общества. Рассмотрены формы и механизмы данного взаимодействия, исходя из особенностей политических, социальных и экономических реалий современной Украины. Определены формы вовлеченности личности в процесс формирования гражданского общества, уровень развитости институтов гражданского общества, состояние политической культуры, в частности, и уровень гражданской активности населения страны. Проанализированы возможности украинского гражданского общества выступать движущей силой в процессе демократизации современного государства. Определены позитивные и негативные тенденции развития гражданского общества в Украине.

Ключевые слова: гражданское общество, личность, государство, демократия, политическая культура.

* * *

УДК 324(477)«2012»

Остапеч Ю. О.,
кандидат політичних наук, доцент, декан
факультету суспільних наук, Ужгородський
національний університет (Україна, Ужгород),
yu.ostapec@gmail.com

**ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ 2012 РОКУ:
ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ**

Аналізуються особливості організації і проведення парламентських виборів в Україні 2012 р. Охарактеризовано новели закону за яким проводились вибори. Зроблено висновки, що він надає перевагу великим політичним партіям.

Оцінено електоральний потенціал політичних партій та досліджено їх програмні установки напередодні виборів. Встановлено, що головними суб'єктами виборчого процесу були наступні політичні партії: Партія регіонів, Комуністична партія України, Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Всеукраїнське об'єднання «Свобода», Політична партія «Удар».

Окремо акцентовується увага на регіональних особливостях парламентських виборів і подається регіональний розподіл голосів виборців. З'ясовано, що соціокультурне розмежування «Схід – Захід» мало домінуючий вплив на електоральні уподобання громадян у регіональному вимірі.

Охарактеризовані результати виборів за пропорційною і мажоритарною складовою. Оцінено вплив мажоритарної складової на структурування Верховної Ради України.

Ключові слова: Верховна Рада України, парламентські вибори 2012 р., виборча система, політична партія, виборчий округ, електоральний бар'єр.

Парламентські вибори 2012 р. завершували черговий електоральний цикл в Україні (2010–2012 рр.) і мали дати відповідь на декілька важливих запитань, пов'язаних з майбутнім суспільно–політичним розвитком України. По–перше, яким буде політичний режим в Україні? По–друге, який в майбутньому буде формат української партійної системи. По–третє, чи зможе партія регіонів стати домінуючою партією в українському соціумі? В даному аспекті слід врахувати те, що лідер партії отримав перемогу на президентських виборах 2010 р., а Партія регіонів на місцевих виборах 2010 р. По–четверте, якою буде статус опозиції? Відповіді на поставлені запитання в кінцевому результаті дозволять визначитися з майбутнім вектором розвитку української держави загалом.

Мета дослідження – охарактеризувати загальнонаціональні та регіональні результати парламентських виборів 2012 р. та показати їх вплив на політичний розвиток України. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні дослідницькі завдання: а) проаналізувати результати парламентських виборів 2012 р. у загальнонаціональному та регіональному аспектах; б) дослідити вплив парламентських виборів 2012 р. на конфігурацію української партійної системи; в) охарактеризувати вплив результатів виборів на поствиборчу розстановку політичних сил в Україні.

Виходячи з важливості виборів для майбутнього розстановки політичних сил в Україні, підготовка до

них розпочалася задовго до їх початку з прийняття закону про вибори. Парламентські вибори 2012 р. як і всі попередні відбулися за новим законом. Закон про вибори був підтриманий 17 листопада 2011 р. у Верховній Раді України (ВР) більшістю голосів. За нього проголосувала як провладна Партія регіонів, так і опозиційні партії. І це природно, оскільки вони створювали умови для майбутніх виборів, а відповідно і преференції для себе.

Законом була запроваджена змішана система виборів: 225 депутатів обиралися за закритими партійними списками, а інші 225 – в одномандатних мажоритарних виборчих округах. Така виборча система в умовах українського політикуму дозволяє провладній партії формувати більшість у Верховній Раді із кандидатів–самовисуванців, які балотуються у мажоритарних округах.

По–друге, ліквідовано інститут партійних блоків та встановлено 5% виборчий бар'єр. Таким чином, невеликі опозиційні партії могли розраховувати на входження до парламенту або через мажоритарні округи, або шляхом включення їх членів до виборчого списку великих партій. Ці норми закону сприяють проходженню до парламенту великих потужних партій. В той же час вони спонукають до об'єднання малі політичні партії, що в майбутньому повинно привести до структурування партійного простору.

Що ж до інших новел виборчого законодавства, то слід зупинитись на наступних: скасування голосування проти всіх, встановлення більш жорстких норм для голосування вдома, визначення грошової застави, відсутність максимальної межі виборчих фондів, нові вимоги щодо розповсюдження інформації про опитування виборців тощо [5, с. 19–23].

Отже, закон про вибори депутатів Верховної Ради України, прийнятий 17 листопада 2011 р. мав ряд позитивних характеристик, і в той же час ряд процедурних норм, які вигідні виключно великим партіям, і перш за все Партії регіонів. До таких норм закону слід віднести: його змішаний характер, 5% загороджувальний бар'єр, заборона приймати участь у виборах партійним блоком, формула розподілу депутатських мандатів Т. Хейра, закриті партійні списки, величина виборчої застави тощо.

Після завершення президентських та місцевих виборів 2010 р. і поразки в них опозиційних сил, останніми були зроблені правильні висновки про необхідність об'єднання. І розпочалось таке об'єднання створенням Комітету опору диктатурі. Комітет опору диктатурі (КОД) – політичне об'єднання, яке було утворене 5 серпня 2011 р. і до складу якого увійшли парламентські й опозиційні на той час політичні партії «За Україну!», ВО «Свобода», ВО «Громадянська позиція», ВО «Батьківщина», ПП «Фронт Змін», Партія захисників Вітчизни, Європейська партія України, Конгрес українських націоналістів (КУН), Народний рух України (НРУ), ПП «Наша Україна», ПП «Народна самооборона», ПП «Пора», Партія «Реформи і порядок» (ПРП), Українська партія та інші. Члени об'єднання підписали Меморандум про узгодження спільних опозиційних дій і недопущення політичних репресій в Україні.

Одноставності в діях лідерів політичних сил, які утворили КОД не було. Більше того, після прийняття Закону про вибори (17 листопада 2011 р.) лідер ВО «Громадянська позиція» А. Гриценко, заявив про вихід з Комітету. Аналогічну заяву зробив і лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок. Але незважаючи на суперечності 22 січня

2012 р. в День Соборності і Свободи опозиція підписала угоду про спільні дії. В угоді йшлося про завоювання більшості в парламенті за результатами виборів 28 жовтня 2012 р. Йдеться про те, що політичні партії, які підписали угоду домовилися не конкурувати на виборах в мажоритарних округах, а діяти за принципом «один округ – один кандидат від опозиції» [4, с. 289].

Незважаючи на підписання угоди ПП «Удар» (В. Кличко), ВО «Свобода» (О. Тягнибок) вирішили брати участь у виборах окремо. І як покажуть результати виборів це було правильне рішення. Об'єднана опозиція була представлена ВО «Батьківщина». 23 квітня ВО «Батьківщина» і ПП «Фронт змін» підписали Декларацію єдності для перемоги на парламентських виборах. 15 червня був підписаний документ щодо входження до Об'єднаної опозиції ВО «Громадянська позиція». Всього до складу Об'єднаної опозиції, яка спільно йшла на парламентські вибори 2012 р. увійшло 6 партій: ВО «Батьківщина», ПП «Фронт змін», НРУ, ПП «Народна самооборона», ПП «За Україну», ПРП.

Того ж 15 червня прес-служба ВО «Батьківщини» повідомили про виключення з складу КОД ПП «Наша Україна» за «систематичні порушення рішень КОДу та співпрацю з режимом В. Януковича».

Відтак ПП «Наша Україна» почала шукати собі союзників для участі у виборах. І вже 7 липня у Будинку вчителів у Києві політичні партії «Наша Україна», Українська народна партія та Конгрес українських націоналістів підписали декларацію про об'єднання. До декларації також приєдналось понад 30 громадських організацій, серед них «Просвіта», «Меморіал», Союз офіцерів України, інші молодіжні, громадські організації патріотичного спрямування. В декларації наголошується, що крім спільної участі у виборах, партії ставлять за мету формування єдиної правої політичної сили. Нове політичне об'єднання правих політичних сил зберегло назву партії «Наша Україна». Раніше із переговорів про об'єднання вийшла партія П. Жербівського Українська платформа «Собор» [1, с. 448].

Спостерігаючи за об'єднанням опозиційних сил рішення про об'єднання з Партією регіонів прийняла на своєму з'їзді ПП «Трудова Україна» (С. Тігіпко). Слід відразу констатувати, що таке об'єднання суттєво підсилило потенціал Партії регіонів напередодні парламентських виборів. Тривалий час в засобах масової інформації йшлося про об'єднанні перемовини Партії регіонів і ПП «Єдиний центр», але об'єднання не відбулося з декількох причин. Перш за все небажання очільника партії В. Балогі залишитись без власної партійної організації. Приклад С. Тігіпка в цьому відношенні є досить таки повчальним. По-друге, партія мала власну структуру і вплив лише в Закарпатській області, електоральний потенціал якої незначний. По-третє, закарпатські регіоналі також не підтримали ідею про об'єднання через страх втратити вплив у регіоні.

Отже, головними суб'єктами виборчого процесу 2012 р. були наступні політичні партії: Партія регіонів, ВО «Батьківщина» (Об'єднана опозиція), ПП «Удар», ВО «Свобода» та Комуністична партія України.

Стратегії позиціонування політичних партій на виборах були такими: Партія регіонів позиціонувала себе як партія влади, залишаючись при цьому на традиційній для неї лівоцентристських позиціях; ВО «Батьківщина»

позиціонувала себе як опозиційна сила, використовуючи при цьому ті ж самі лівоцентристські гасла; ПП «Удар» також виступала як опозиційна сила з правоцентристською ідеологією; КПУ і надалі залишалась ідеологічно зрозумілою для виборця з її комуністичними гаслами; ВО «Свобода» виступала як опозиційна сила, поєднуючи в своїй ідеології ідеї консерватизму і націоналізму.

Загалом участь у виборчому процесі взяли 87 партій. 22 політичні партії зареєстрували свої списки. Напередодні виборів Українська платформа «Собор» відмовилась приймати участь у виборах. Таким чином, до виборчого бюлетеня була внесена 21 партія. Всього Центральна виборча комісія (ЦВК) зареєстровано 5207 кандидатів, з них за партійними списками 2554, в одномандатних округах 2653 (самовисуванців 1151, висунуто політичними партіями 1502) [8, с. 340].

За партії, які подолали виборчий бар'єр було подано 18991017 голосів виборців. За партії, які не подолали виборчий бар'єр було подано 1806189 голосів виборців. Виборча квота становила 84404. Відтак, 17 депутатських мандатів залишилось не розподіленими (1806189/84404) і в результаті перерозподілу їх отримали ті політичні сили, які подолали виборчий бар'єр. Отже, можна зробити висновок, що український виборець чітко ідентифікував себе з певними політичними силами, а відтак політичні фантоми успіху на виборах уже вкотре не мали.

З 21 політичної партії, які брали участь у виборах, 16 завідомило не могли подолати 5% бар'єр виборців. Їх кампанія була невиразною і непомітною. В той же час ці партії внесли виборчу заставу у розмірі 2 млн. грн. Сенс їх участі у виборах був низьким. По-перше, ряд партій в результаті жеребкування отримали велику кількість місць у окружних виборчих комісіях (ОВК): Ліберальна партія України – 219 місць, ПП «Русь єдина» – 225, ПП «Руська єдність» – 221, ПП «Руський блок» – 223, ПП «Союз анархістів України» – 220 і т.д. В такий спосіб партія влади формувала «ручні окружні комісії» для остаточного підрахунку голосів виборців. Укомплектувавши ОВК представниками маргінальних, але підконтрольних партій, регіоналі здобули більшість практично у всіх комісіях.

По-друге, іншим завданням таких партій було відтягування голосів у опозиційних партій. Перш за все, це такі псевдоопозиційні партії, як ПП «Україно – Вперед!» та ПП «Наша Україна», які в сумі набрали 2,68% голосів виборців. Загалом же аутсайтери виборчої кампанії набрали 6,81% (1 398 169) голосів виборців [9, с. 18–19].

11 листопада згідно чинного законодавства ЦВК оприлюднила результати парламентських виборів 2012 р. До ВР України було обрано 445 народних депутатів. Партія регіонів – 185 депутатів, ВО «Батьківщина» – 101, ПП «Удар» – 40, ВО «Свобода» – 37, КПУ – 32, ПП «Єдиний центр» – 3, Народна партія – 2, ПП «Союз» – 1, Радикальна партія О. Ляшка – 1, самовисуванці – 43 (див. табл. 1). У 5 мажоритарних округах (94, 132, 194, 197, 223) ЦВК визнала вибори недейсними через численні порушення при підрахунку голосів. Верховна Рада України рекомендувала ЦВК провести у вказаних округах повторні вибори [6, с. 4].

Електоральний успіх мав відповідну ціну: Партія регіонів офіційно витратила на передвиборчу кампанію 500 млн. доларів (вартість 1 голосу 180 грн.); витрати ВО «Батьківщина» становили 50 млн. доларів (25 грн./голос); ПП «Удар» – 40 млн. доларів (40 грн./голос); КПУ –

30 млн. доларів (40 грн./голос); ВО «Свобода» – 20 млн. доларів (20 грн./голос) [8, с. 341].

Зовсім іншим були б результати виборів, як би вони проводилися на пропорційній основі: Партія регіонів і КПУ отримали б 144 і 64 депутатські мандати відповідно, опозиція (ВО «Батьківщина», ПП «УДАР», ВО «Свобода») – 242. А це дало б змогу сформувати більшість у парламенті.

Показово, на думку М. Кармазіної, що п'ятірка переможців була представлена 4 партіями, які виникли у 1990 рр. (КПУ – у 1993; ВО «Свобода» – у 1995; Партія регіонів – у 1997; ВО «Батьківщина» – у 1999) і однією, що сформувалась у 2005 р. – ПП «Удар» [8, с. 344]. З одного боку, це свідчить про усталеність вибору, а, з іншого, про потребу «третіх» політичних сил.

Іншим учасникам виборчих перегонів не вдалося подолати 5% виборчий поріг. Таким чином, вибори 2012 р. стали кінцевою межею діяльності для деяких політичних партій з табору національно-демократичних сил (НРУ, Партія «Реформи і порядок», УНР, КУН, УРП–«Собор» та інших). Ці сили так і не змогли знайти між собою порозуміння і об'єднатися в єдину, або декілька могутніх правих політичних сил. І причин цьому немало. Це і особисті амбіції їх лідерів, і ідеологічна невизначеність та пристосуванство, і, звичайно, цілеспрямована робота президентських адміністрацій, направлена на руйнацію такого об'єднання.

Якщо говорити про регіональний зріз, то можна зробити наступний висновок: Партія регіонів перемогла у 9 областях, Автономній республіці Крим (АРК) і м. Севастополі, а ВО «Батьківщина» (Об'єднана опозиція) в 15 областях та м. Києві. Як і на попередніх виборах Схід та Південь голосував за Партію регіонів, Захід і Центр

за ВО «Батьківщина» [1, с. 437–460; 4, с. 289–313; 7]. В той же час за результатами виборів можна спостерігати взаємопроникнення Партії регіонів на Захід, а ВО «Батьківщина», ПП «Удар», ВО «Свобода» на Схід (див. табл. 2).

Такі результати виборів були зумовлені наявністю в Україні значних міжрегіональних відмінностей, які обумовлені, перш за все, соціокультурним та соціально-економічним суспільними поділами. Соціокультурне розмежування є наслідком історичного розвитку і тривалий час має визначальний вплив на електоральні уподобання населення. Протягом 1990–2010 рр. воно постійно виявляло себе через відмінності в політичних симпатіях громадян до різних політичних сил та кандидатів на пост Президента України.

В той же час, як відмічає український дослідник Ю. Якименко, протягом 1994–2002 рр. регіональні відмінності в симпатіях до різних політичних сил не сприймалися як розкол країни. А результати парламентських виборів до 2002 р. не корегувалися з розстановкою політичних сил на майбутніх президентських виборах [10, с. 73].

Докорінно ситуація змінилася після президентських виборів 2004 р. Тоді В. Ющенко переміг у 17 регіонах України, переважно на Заході і в Центрі, а В. Янукович у 10 – на Сході і Півдні. Такий електоральний розподіл залишився і на парламентських виборах 2012 р. При чому учасникам виборчої кампанії простіше було використовувати у своїх передвиборчих гаслах месиджі про дві України (Східну і Західну), ніж говорити про реальний стан справ і вирішення конкретних проблем регіонів.

Таблиця 1

Результати виборів до ВР України 2012

Назва партії / результат	Загальнодерж. виборчий округ мандати/ відсотки	Одномандатні виборчі округи	Всього депутат. мандатів	К–ть мандатів за умови пропорц. виб. сист. з 5% виб. бар'єром
Партія регіонів	72 (30%,)	113	185	144
ВО «Батьківщина»	62 (25,54%)	39	101	124
ПП «УДАР»	34 (13,96%)	6	40	68
КПУ	32 (13,18%)	–	32	64
ВО «Свобода»	25 (10,44%)	12	37	50
ПП «Єдиний центр»	–	3	3	–
Народна партія	–	2	2	–
ПП «Союз»	–	1	1	–
Радикальна партія О. Ляшка	–	1	1	–
Самовисуванці	–	43	43	–

Таблиця 2

Лідерство політичних партій за результатами голосування в регіонах України

Назва партія	Лідерство за результатами голосування в загальнодержавному виборчому окрузі
Партія регіонів	Автономна республіка Крим, Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська (9 областей), м. Севастополь.
ВО «Батьківщина»	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано–Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області (15 областей), м. Київ

Партійні списки також відповідали вказаному регіональному поділу. Наприклад, у своєму дослідженні М. Майборода зазначає, що серед 225 кандидатів від Партії регіонів – 38 представники Донецької області, при чому 25 з них у першій сотні [2, с. 100]. Відтак, партія знову зробила ставку на електорат базових для неї регіонів.

Висновки. Таким чином, соціокультурне розмежування на Схід та Захід, яке має об'єктивний та історично обумовлений характер, і надалі залишається домінуючим у формуванні електоральних уподобань та структуруванні партійної системи України. Але слід констатувати той факт, що ВО «Батьківщина», ПП «Удар», ВО «Свобода» набрали значну кількість голосів на Сході, а Партія регіонів на Заході. Йдеться про позитивну тенденцію формування загальнонаціональної підтримки політичних партій.

Вибори показали, що суспільство потребує третьої політичної сили. Оскільки, ті хто розчарувались у правлячій партії голосували за комуністів, а ті що у ВО «Батьківщина» за ПП «Удар» і ВО «Свобода». ВО «Свобода» залишилась єдиною ідеологічною політичною силою причому націонал-патріотичного спрямування. Її високий рейтинг це результат як антиукраїнської політики Партії регіонів, радикалізації суспільних настроїв так і кропіткої багаторічної роботи у міжвиборчій період у всіх регіонах України. В той же час, вибори проходили у двоблоковому форматі (обумовленому соціокультурним розмежуванням), що не дозволило «третім» політичним силам розкрити свій потенціал, оскільки свою виборчу кампанію вони повинні були будувати у полі протистояння: влада (Партія регіонів) – об'єднана опозиція (ВО «Батьківщина»).

Вибори засвідчили неусталеність партійних уподобань виборців. Якщо підрахувати індекс Педерсена, то для України після парламентських виборів 2012 р. він становить 30,6. Стабільними вважаються партійні системи, які мають індекс Педерсена до 15. Інший емпіричний показник, який характеризує формат партійних систем – це індекс ефективної кількості парламентських партій. За результатами виборів 2012 р. він становить 4,5. В 2007 р. він мав значення 3,3. Динаміка зростання індексу (4,5 / 3,3 = 1,3) показує про збільшення ефективної кількості парламентських партій, це по-перше. І, по-друге, індекс ефективної кількості парламентських партій (4,5) вказує на відсутність домінуючої партії. Таким чином, за результатами виборів можна говорити про наявність в Україні тенденції до формування двоблокової партійної системи.

Головний же висновок виборчої кампанії 2012 р. є такий: в Україні залишається недієвим цивілізований механізм оновлення вищого представницького органу влади відповідно до суспільних настроїв у державі, що є характерною ознакою так званої електоральної демократії.

Список використаних джерел

1. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія [текст] / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря; [Ред. колегія: М. Зан, М. Гуйтор, Ю. Остапеч, Н. Ротар; Відп. За випуск М. Токар]; НДІ політичної регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці). – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. – 552 с.
2. Майборода М. Парламентські вибори 2012 року в контексті змін політичних поглядів населення Донецької області / М. Майборода // Вісник Маріупольського державного університету. – Серія: Історія. Політологія. – 2013. – Вип.6. – С.99–106.
3. Мацієвський Ю. Політичні партії і політичний режим після виборів 2012 року / Ю. Мацієвський // Парламентські вибори 2012 року в Україні: Наукові дослідження. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. – С.322–340.
4. Остапеч Ю. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів: Монографія / Ю. Остапеч. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2016. – 412 с.

5. Парламент і парламентські вибори в Україні 2012 року: політична ситуація, суспільні настрої та очікування // Національна безпека і оборона. – 2012. – №7–8. – С.2–80.

6. Партійна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити. Аналітична доповідь Центру Разумкова [текст] // Національна безпека і оборона. – 2015. – №6–7. – С.2–60.

7. Партійна система України після парламентських виборів 2012 року / за заг. ред. О. А. Фісуна; Регіон. Філіал НІСД у м. Харкові. – Х.: Золоті сторінки, 2012. – 116 с.

8. Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року / Колективна монографія / За ред. М. С. Кармазіної. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. – 400 с.

9. Фединець Р. Завдання партії виконано. Навіщо маргінальні партії брали участь у виборах / Р. Фединець // Тиждень. – 2012. – 9–15 листопада. – С.18–19.

10. Якименко Ю. Парламентські вибори 2012: вплив суспільних поділів, електоральні стратегії та перспективи розвитку партійної системи / Ю. Якименко // Парламентські вибори 2012 року в Україні: Наукові дослідження. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. – С.69–79.

References

1. Elektor'al'ni procesy Ukraї'ny v regional'nomu vymiri: Bukovyna i Zakarpattja: monografija [tekst] / Pid red. A. Kruglashova i M. Tokara; [Red. kolegiya: M. Zan, M. Gujtor, Ju, Ostapeč', N. Rotar; Vidp. Za vypusk M. Tokar]; NDI politychnoi' regionalistyky (Uzhgorod), NDI jevropejs'koї' integracii' ta regional'nyh doslidzhen' (Chernivci). – Uzhgorod: Poligrafcentr «Lira», 2014. – 552 s.
2. Majboroda M. Parlaments'ki vybory 2012 roku v konteksti zmin politychnyh pogljadiv naselennja Donec'koї' oblasti / M. Majboroda // Visnyk Mariupol's'kogo derzhavnogo universytetu. – Serija: Istorija. Politologija. – 2013. – Vyp.6. – S.99–106.
3. Macijevs'kyj Ju. Politychni partii' i politychnyj rezhyim pislja vyboriv 2012 roku / Ju. Macijevs'kyj // Parlaments'ki vybory 2012 roku v Ukraї'ni: Naukovi doslidzhennja. – K.: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukraї'ny, 2013. – S.322–340.
4. Ostapeč' Ju. Elektor'al'ni procesy na Zakarpatti u konteksti zagal'nonacional'nyh vyboriv: Monografija / Ju. Ostapeč'. – Uzhgorod: Poligrafcentr «Lira», 2016. – 412 s.
5. Parlament i parlaments'ki vybory v Ukraї'ni 2012 roku: politychna sytuacija, suspil'ni nastroi' ta ochikuvannja // Nacional'na bezpeka i oborona. – 2012. – №7–8. – S.2–80.
6. Partijna sistema Ukraї'ny do i pislja Mайдanу: zminy, tendencii' rozvytku, suspil'ni zapyty. Analitychna dopovid' Centru Razumkova [tekst] // Nacional'na bezpeka i oborona. – 2015. – №6–7. – S.2–60.
7. Partijna sistema Ukraї'ny pislja parlaments'kyh vyboriv 2012 roku / za zag. red. O. A. Fisuna; Region. Filial NISD u m. Harkovi. – H.: Zoloti storinky, 2012. – 116 s.
8. Politychni partii' Ukraї'ny u parlaments'kij vyborchij kampanii' 2012 roku / Kolektivna monografija / Za red. M. S. Karmazinoї'. – K.: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukraї'ny, 2013. – 400 s.
9. Fedynec' R. Zavidannja partii' vykonano. Navishho marginal'ni partii' braly uchast' u vyborah / R. Fedynec' // Tyzhen'. – 2012. – 9–15 lystopada. – S.18–19.
10. Jakymenko Ju. Parlaments'ki vybory 2012: vplyv suspil'nyh podiliv, elektor'al'ni strategii' ta perspektivy rozvytku partijnoi' systemy / Ju. Jakymenko // Parlaments'ki vybory 2012 roku v Ukraї'ni: Naukovi doslidzhennja. – K.: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukraї'ny, 2013. – S.69–79.

Ostapets Iu. O., PhD in political science, associate professor, dean of the social sciences faculty, Uzhhorod national university (Ukraine, Uzhhorod), yu.ostapec@gmail.com

Parliamentary elections of Ukraine in 2012: nationwide and regional dimensions

In the article are analysed the peculiarities of organization and holding of parliamentary elections in Ukraine in 2012. It were characterized the new laws according to that, this elections were held. Also was made a conclusion, that it gives an advantage for big political parties.

It were estimated the potential of political parties and researched their programs ahead of the elections. It was found, that main electoral subjects were following political parties: Partia rehioniv, Communist party of Ukraine, All-Ukraine association «Batkivshchyna», All-Ukraine association «Svoboda», Political party «Udar».

Separately it is brought attention on the regional peculiarities of the parliament elections and showed the regional voting pattern. It was founded, that sociocultural polarization «East – West» has a little dominant influence over electoral preferences of the citizens in regional dimension.

It were characterized the results of the elections for proportional and majority system. The author estimated the influence of majority system constituent over the structure of Verkhovna Rada of Ukraine.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, parliamentary elections in 2012, election system, political party, electoral district, electoral threshold.

Ostapets Iu. A., кандидат политических наук, доцент, декан факультета общественных наук, Ужгородский национальный университет (Украина, Ужгород), yu.ostapec@gmail.com

Парламентские выборы 2012 года в Украине: общенациональное и региональное измерение

Анализируются особенности организации и проведения парламентских выборов в Украине 2012 года. Дана характеристика закона по которому проводились выборы. Сделан вывод, что он предпочтителен большинством политическим партиям.

Оценён электоральный потенциал политических партий и исследованы их программные установки накануне выборов. Установлено, что главными субъектами избирательного процесса были следующие политические партии: Партия регионов, Коммунистическая партия Украины, Всеукраинское объединение «Батьківщина», Всеукраинское объединение «Свобода», Политическая партия «Удар».

Отдельно акцентируется внимание на региональных особенностях парламентских выборов и даётся характеристика регионального распределения голосов избирателей. Выяснено, что социокультурное размежевание «Восток – Запад» имеет доминирующее влияние на электоральные предпочтения граждан в региональном измерении.

Охарактеризованы результаты выборов за пропорциональной и мажоритарной составляющей. Оценено влияние мажоритарной составляющей на структурирование Верховного Совета Украины.

Ключевые слова: Верховная Рада Украины, парламентские выборы 2012 г., избирательная система, политическая партия, избирательный округ, электоральный барьер.

* * *

УДК 364–787.522:314.151.3–054.7(=161.2)(4–11)

Касьянова М. М., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики, Донецький національний університет (Україна, Вінниця), докторант, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), k.marina81@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Викремлені та проаналізовані проблеми соціально–психологічної адаптації українських мігрантів у країнах Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст. Соціально–психологічна адаптація мігрантів з України у країні–реципієнти проходить доволі поступово. Існує кілька чинників, що впливають на дані процеси: психо–емоційний стан самого мігранта (суб'єктивний чинник), правова захищеність у приймаючій країні з боку Батьківщини, а також можливість взаємодії із соціумом. Здійснюючи міграцію, українці підсвідомо починає готувати себе до нових обставин життя, викликів та проблем, що можуть постати у зв'язку з переїздом. В цьому контексті слід зауважити, що країна–реципієнт повинна сприяти скорішому процесу адаптації мігрантів.

Ключові слова: міграція, адаптація, інтеграція, моделі соціальної адаптації.

Через глобальні соціальні проблеми, що викликані взаємозалежністю сучасного світу, нерівномірністю розподілу й використання природних ресурсів, соціального та економічного розвитку регіонів країн світу, процесів глобалізації всіх сфер життя, все більш актуальною стає проблема розширення потоків міграції. З огляду на зазначене, закономірним є той факт, що різко зросла інтенсивність як потенційної, так і реальної зовнішньої міграції населення України. Процеси міграції є витоком багатьох проблем та занепокоєнь з боку держави, як основного суб'єкта міжнародних відносин та гаранта безпеки своїх громадян. У зв'язку з цим порушується питання правової захищеності мігранта, легалізації його перебування у країні–реципієнті, а також його адаптація до приймаючого соціуму. Дослідники в даному напрямку аналізують існуючі проблеми інтеграції мігрантів, проводять порівняння ступеня впливу тієї чи іншої моделі на характер міжкультурної взаємодії [1; 6; 7].

Метою статті є дослідження проблеми інтеграції, а саме соціально–психологічного аспекту. Для того, щоб дослідити процес адаптації українців у країнах Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст., необхідно звернути увагу на декілька чинників: індивідуальні психологічні особливості іммігранта, прийняття його соціумом країни перебування та правова захищеність з боку держави–донора.

Індивідуальні можливості українського мігранта впливають на якість його адаптації в новому середовищі. Як правило, до участі в міграційних процесах спонукає незадоволеність своїм поточним матеріальним (або іншим) становищем. Саме тому можна стверджувати,

що самому процесу міграції передують етапи формування соціально–психологічної установки на еміграцію в певну країну, незалежно від строку перебування у приймаючій країні. При цьому, особисті й психологічні ресурси адаптаційної поведінки потенційних та реальних мігрантів суттєво відрізняються. Саме вони визначають успішність подолання відомих ризиків психологічних станів іммігранта, що виникають на різних етапах адаптації: ностальгії, акліматизації в новому середовищі, культурного шоку, кризи культурної й державо–громадянської ідентичності [2].

Перша проблема адаптації, з якою стикається мігрант у країні перебування, це усвідомлення нових проблемних ситуацій, оцінкою можливостей, що пропонує нова країна, порівняння умов існування, визнання та прийняття соціальних умов і реалій нового життя. Наступним кроком до інтеграції у нове середовище стає самореалізація (підтвердження кваліфікаційного, трудового рівня, сертифікатів) та формування психологічної готовності до зміни соціального статусу. Зазначені дії доволі часто негативно впливають на емоційний та психологічний стан мігранта, викликаючи розлади. Дана ситуація може стати наслідком протилежного результату – дезадаптації. Вона характеризується відчуттям втрати колишніх цінностей, емоційної нестабільності, невпевненості в майбутньому, замкненості у вузькому колі комунікації, переважно серед діаспори іммігрантів. У процесі адаптації іммігрантів проявляються численні соціально–культурні й соціально–психологічні феномени сприйняття взаємодії мігрантів та суспільства, що приймає: «культурна дифузія» (прийняття чи відторгнення культурних новацій від іншої культури), «культурного шоку» (сприйняття іншої культури), «культурний вибух» (взаємодія у найбільш сприятливому для порозуміння напрямі) [2].

Успішною можна вважати адаптацію у країні–реципієнті, якщо мігрант має: нормальний емоційний стан й настрої, здібність долати стресові, проблемні ситуації, усвідомлення наявності життєвих й професійних перспектив і можливостей, а також їх реалізації.

Українські мігранти в країнах Східної Європи зазначають про те, що раціональність завжди переважає над духовними цінностями. Так, вміння грамотно організувати процес роботи, дисципліна та порядок, сучасні технології, рівень розвитку економіки, соціальний розвиток у країні в цілому, а головне – рівень заробітної плати є пріоритетними за кордоном. Проте, емоційні компоненти є невід'ємною частиною перебування мігрантів у країні–реципієнті. Підтримку, турботу та взаємодопомогу українці можуть отримати лише в рамках власної соціальної групи, максимум, у колі діаспори. На цьому тлі виникає питання стосовно взаємодії мігрантів із соціумом приймаючої країни. Наявність соціальної підтримки, інформаційної, економічної та духовної дуже важлива в період адаптації. Для психологічного благополуччя найкращою є підтримка з емоційної сторони.

Отже, наслідки міграції до країн Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст. для України є прогнозованими та очікуваними. Низькі стандарти життя громадян спонукають їх виїжджати за кордон. У зв'язку з переміщенням у людей з'являються певні проблеми з психологічним станом. До того ж, у більшості мігрантів відбувається втрата професійної кваліфікації та зростає ймовірність втрати сім'ї. Позитивною стороною є лише можливість заробити гроші та змога залишитися у країні–реципієнті.

Слід зазначити, що міграція впливає не лише на державу, фінансовий сток мігранта, але й на його психо–емоційний стан. Складнощі, що виникають після прибуття до країни–реципієнта, погіршують стан і так